

ARAB TILIDA NUTQ MAHORATINI RIVOJLANTIRISH XUSUSIDA AYRIM FIKR-MULOHAZALAR

<https://doi.org/10.24412/2181-1784-2022-20-494-498>

Rustamov Abdulaziz Ergashovich

Jurnalistika va ommaviy kommunikatsiyalar universiteti

Xorijiy tillar kafedrası,

katta o‘qituvchi

abdulazizrustamov161@gmail.com

ANNOTATSIYA

Ma’lumki, dars jarayonida o‘quvchilar hamda o‘quvchilar va o‘qituvchilar o‘rtasida o‘zaro munosabatlar yuqori darajada bo‘lsa, o‘qitish va ta’lim olish interaktiv hisoblanadi.

Amaliyot shuni ko‘rsatadiki, interfaol o‘qitish usullari, agar ular to‘g‘ri taqdim etilgan bo‘lsa, ta’lim jarayonini faollashtiradigan eng muvaffaqiyatli pedagogik texnologiyalardan biridir. Maqola muallifi arab tilini o‘qitishda og‘zaki nutqni rivojlantirish va umuman olganda, kommunikativ kompetensiyani shakllantirishga qaratilgan interfaol ta’lim samaradorligiga e’tibor qaratadi.

***Kalit so‘zlar:** og‘zaki nutq, pedagogik texnologiya, ta’lim vositalari, baholash me’zonlari*

SOME VIEWS ON THE DEVELOPMENT OF SPEAKING SKILLS IN ARABIC

ABSTRACT

As you know, teaching and learning is considered interactive if there is a high level of interaction between students and between students and teachers during the lesson.

As practice shows, interactive teaching methods, provided they are presented correctly, are one of the most successful pedagogical technologies that activate the educational process. The author of the article focuses on the effectiveness of interactive learning in teaching Arabic, aimed at the development of oral speech and, in general, the formation of communicative competence.

***Keywords:** oral speech, pedagogical technology, teaching aids, assessment criteria*

KIRISH

O‘zbekistonda arab tilini o‘rganish uzoq tarixiy an’anaga ega [Халидов Б, 1981; Юсупов М., Иброхимов Н., 1997; Musayev O, 2000; Абдужабборов А., 2007; Ibrohimov B. O‘zbekcha-arabcha so‘zlashgich., 2010]. Bu hodisa ko‘p qirrali bo‘lib, tilshunoslik, tarixiy, diniy, falsafiy, madaniyat va boshqa fanlarning ob’yekti hisoblanadi.

Biz arab tili bilan bog‘liq faqat bir jihatga, ya’ni arab tilini o‘qitishga to‘xtalamiz. Bu, xususan, keyingi yillarda O‘zbekiston bilan arab mamlakatlari o‘rtasida turli sohalardagi munosabatlar sezilarli darajada jonlanayotgani va kengayib borayotgani bilan bog‘liq. Shu munosabat bilan arab tilini biladigan kadrlar tayyorlash masalasi tobora dolzarb bo‘lib bormoqda.

Va bu erda arab tilini o‘qitish jarayonini va shunga mos ravishda arab tilini o‘qitish metodikasini takomillashtirish zarurati birinchi o‘ringa chiqadi.

Hozirda mavjud darsliklar, o‘quv qo‘llanmalar, lug‘atlar va boshqa shu kabi adabiyotlar zamon talablariga to‘liq javob bermaydi. Xususan, bu o‘quvchilarda og‘zaki nutq ko‘nikmalarini rivojlantirish usullariga taalluqlidir. Shu o‘rinda shuni ta’kidlash kerakki, arab tili darsliklarida asosiy e’tibor shu til grammatikasini o‘rganishga qaratilgan، مصر، كيف تتعلم اللغة العربية بسهولة. – [2015]. Albatta, grammatikani bilmay turib, tilni o‘zlashtirib bo‘lmaydi. Universitetlardagi o‘quv jarayonining bunday yo‘nalishi, birinchi navbatda, arab filologlari, ko‘proq ilmiy xodimlarni tayyorlashga qaratilgan edi. Bu esa arab tili darsliklarining ma’lum bir taraflamaligida namoyon bo‘lmasdi. Shu bilan birga, hozirgi vaqtda so‘zlashuv arab tilini yaxshi biladigan arab amaliyotchilariga ehtiyoj ortib bormoqda. Arab tilining o‘ziga xos xususiyatlaridan kelib chiqib, til o‘zlashtirishning bu jihati boshqa tillarga nisbatan katta qiyinchiliklar bilan bog‘liq.

MUHOKAMA VA NATIJALAR

Amaliyot shuni ko‘rsatadiki, o‘quvchilar zarur grammatik asosga ega bo‘lsalar ham, arab tilida kommunikativ faoliyatni amalga oshirishda sezilarli qiyinchiliklarga duch kelishadi. Biz bu yerda arab tilining so‘zlashuv nutqini o‘zlashtirishni qiyinlashtiradigan o‘ziga xos xususiyatlarini eslatib o‘tmaymiz – ular mutaxassislarga ma’lum. Biz shuni ta’kidlaymizki, bu holat ko‘pincha talabalar o‘rtasida arab tilini muvaffaqiyatli o‘zlashtirish imkoniyatida noaniqlikning paydo bo‘lishiga sabab bo‘ladi. Talaba va arab tili o‘rtasida psixologik to‘siq paydo bo‘ladi. Natijada o‘quvchilarda arab tiliga nisbatan befarqlik paydo bo‘ladi, bu esa davomatning pastligi va o‘quv faoliyatining yomonligining asosiy sababidir. Kuzatishlarga ko‘ra,

bunday to‘siq o‘qitishning birinchi yilda paydo bo‘ladi. O‘qituvchining vazifasi esa paydo bo‘lgan to‘siqni o‘z vaqtida payqash va uning oldini olishdir. Bundan kelib chiqadiki, boshlang‘ich bosqich arab tilini o‘rganishning juda muhim, balki eng muhim davri hisoblanadi.

Bu, shuningdek, grammatika va og‘zaki nutq optimal va uyg‘un tarzda uyg‘unlashgan darsliklarga bo‘lgan ehtiyojni anglatadi. Afsuski, bugungi kungacha zamonaviy talablarga javob beradigan darsliklarning soni juda kam. Bu, albatta, o‘qituvchining vazifasini murakkablashtiradi, lekin bu vazifani bajarib bo‘lmaydi degani emas. Uni hal qilish uchun o‘quv dasturini qayta ko‘rib chiqishdan boshlash kerak, asosan o‘qitish uchun mo‘ljallangan va ikki yilga qaratilgan bazaviy darsliklardan uch yil, ya‘ni 1-3 kurslar, davomida asosiy darsliklar sifatida foydalanilsa masadga muvofiq bo‘ladi. Bu esa o‘quv jarayonining boshidanoq og‘zaki nutqni o‘zlashtirish uchun bo‘sh o‘quv vaqtdan foydalanish imkonini beradi.

O‘quv rejasiga bunday o‘zgartirish kiritilsa, o‘quvchilarning arab tiliga bo‘lgan qiziqishi yanada ortishiga xizmat qiladi. Ma‘lumki, bola avvalo ona tilida gapira boshlaydi, keyin esa bu tilni maktabda o‘rganadi. Bu yerda, albatta, to‘g‘ridan-to‘g‘ri o‘xshatish xato bo‘ladi. Ammo tilni o‘zlashtirishda aynan shu tamoyil ta‘lim jarayonida qo‘llanilishi kerak. Bunday sharoitda o‘qituvchining o‘quvchilarni o‘ziga rom eta olishi, ularning dars jarayonida faol ishtirok etishini ta‘minlashi muhim ahamiyat kasb etadi.

Bundan tashqari, turli texnik vositalardan foydalanish, ona tilida so‘zlashuvchilar tomonidan o‘qilgan matnlarni tinglash, yaxshisi yuqori darajadagi filmlar, arab tilidagi teledasturlarni tomosha qilish [Жалолов Ж..1996; Sayidahmedov H. 2003; Xashimova M.K. Oliy ta‘lim tizimida o‘quv-jarayoni va o‘quv-uslubiy faoliyatni modernizatsiyalash va innovasion ta‘lim texnologiyalarini joriy etish. Ma‘ruza matni.,2016]. Arab qo‘shiqlarini o‘rganish va ijro etish, teatrlashtirilgan tomoshalar, she‘rlar, maqollar, matallar, aforizmlar o‘rganish, rasm va boshqa ko‘rgazmali qurollardan foydalanish – ularning barchasi, shubhasiz, o‘rinli va ba‘zan zarurdir. Biroq, yuqorida ko‘rsatilgan ta‘lim vositalari va shakllaridan haddan tashqari foydalanish bilan, mohiyatni shakl bilan almashtirish xavfi mavjud. Masalan, ko‘rgazmali materiallar yoki taqdimotlarni tarqatish vosita emas, balki darsning maqsadiga aylanadi. Afsuski, o‘qituvchi mehnatini baholash mezonlarini belgilashda bunday tendentsiya tobora yaqqol namoyon bo‘lmoqda. Bunday yondashuv o‘qituvchini darsning rasmiy tomonini tashkil etishga ko‘p vaqt sarflashga majbur qiladi, bu esa o‘qitish sifatiga salbiy ta‘sir qiladi.

Shu bilan birga, o‘qitishda asosiy narsa o‘qituvchi va talaba o‘rtasidagi aloqadir. O‘qituvchi o‘quvchilarda arab tilini mukammal egallash mumkinligiga ishonch hosil qilishi kerak. U har bir talabaning motivatsiyasini aniqlashi kerak, agar bo‘lmasa, uni topishga yordam beradi. Har bir o‘qituvchining o‘qitish uslubi har xil. Ba’zilar sinfda qat’iy tartib-intizom va to‘liq sukunatni talab qiladi, boshqalari esa talabalar ancha keksa odamlar bo‘lganligi va o‘zlari o‘qish natijalari bilan qiziqqanligidan kelib chiqqan holda talabalarga ko‘proq mustaqillik beradi. Ko‘rinib turibdiki, optimal o‘qitish uslubi o‘rtada.

XULOSA

Yuqorida aytilganlarga asoslanib, birinchi darslardan o‘g‘zaki nutqni rivojlantirish tilni muvaffaqiyatli o‘zlashtirish uchun katta ahamiyatga ega ekanligini ta’kidlash mumkin. Amaliyot shuni ko‘rsatadiki, arab tilida gapirish qobiliyati talabalar uchun grammatika o‘rganish yoki har qanday klassik matnlarni o‘qishdan ko‘ra ancha qiziqroq. O‘quvchilar o‘g‘zaki nutqni o‘zlashtirgani sari tilning ana shu jihatlariga qiziqish uyg‘otadi. Albatta, o‘g‘zaki nutqning malakasi o‘rganilayotgan tilning turli jihatlariga qiziqish paydo bo‘lishining omillaridan biri bo‘lsa ham. Qiziqish, o‘z navbatida, o‘quvchilar faolligining namoyon bo‘lishining asosiy shartidir. Talabalarning faolligi ta’lim jarayoni muvaffaqiyatining zaruriy sharti ekanligini ta’kidlash mumkin. Va bu erda zanjirni qurish mumkin edi: ***motivatsiya - qiziqish - faoliyat - muvaffaqiyat.***

Binobarin, o‘quvchining ta’lim jarayonida ongli faol ishtirok etishi muvaffaqiyatning asosiy shartidir [Рүзиева Д.И., Усмонбоева М.Х., Холиқова З. 2013; Панфилова А.П. – М., 2009]. . Nutq ko‘nikmalarini boshidanoq rivojlantirish esa bu muvaffaqiyatga erishishga yordam beradi.

O‘qituvchi (o‘rgatuvchi shaxs)ga kelsak, u o‘z shogirdlari bilan arab tilini puxta egallash maqsadini ko‘zlagan hamfikrlar guruhini shakllantirishi kerak. Ana shunda yuqorida aytib o‘tilgan psixologik to‘siqning paydo bo‘lish ehtimoli ham kamayadi.

REFERENCES

1. Sayidahmedov H. Pedagogik mahorat va texnika va pedagogik texnologiyalar. – T., 2003.
2. Xashimova M.K. Oliy ta’lim tizimida o‘quv-jarayoni va o‘quv-uslubiy faoliyatni modernizatsiyalash va innovasion ta’lim texnologiyalarini joriy etish. Ma’ruza matni. – T., 2016.

3. Жалолов Ж. Чет тили ўқитиш методикаси. Чет тиллар олий ўқув юртлари талабалари учун дарслик. – Т.: Ўқитувчи, 1996.
4. Панина Т. С., Вавилова Л.Н. Современные способы активизации обучения: Учебное пособие. – М., 2008.
5. Панфилова А.П. Инновационные педагогические технологии. Активное обучение: Учебное пособие. – М., 2009.
6. Рўзиева Д.И., Усмонбоева М.Х., Ҳолиқова З. Интерфаол методлар: моҳияти ва қўлланилиши. Методик қўлланма. – Т: ТДПУ, 2013.
7. Хашимова, С. (2019). On some features of teaching foreign language for students of non-philological areas at the initial stage. *Евразийское Научное Объединение*, (1-6), 334-338.
8. http://letopisi.ru/index.php/Интерактивные_методы_обучения.
9. Hashimova, S. A., & Nasirova, S. A. (2021). FEATURES OF FORMING OF ANIMATED NOUNS WITH THE AFFIXES IN MODERN CHINESE LANGUAGE. *Journal of Central Asian Social Studies*, 2(04), 1-10
10. Nasirova, S. A. (2020). CONCEPTS OF 中国 梦想" CHINESE DREAM" AND 类 命运 共同" COMMUNITY OF THE ONE FATE OF HUMANITY"—A LINGUISTIC AREA. *Journal of Central Asian Social Studies*, 1(01), 05-14.
11. Abdullaevna, N. S. (2020). Lexical-semantic and cognitive specifics of political discourse (based on Si Jinping's speeches). *ACADEMICIA: An International Multidisciplinary Research Journal*, 10(5), 1086-1092.
12. Nasirova, S. A., Hashimova, S. A., & Rikhsieva, G. S. (2021). THE INFLUENCE OF THE POLITICAL SYSTEM OF CHINA ON THE FORMATION OF SOCIAL AND POLITICAL TERMINOLOGY. *Journal of Central Asian Social Studies*, 2(04), 10-17.